

חבל נחלתו

סימן א

טלית קטן ודרך מצותה

שאלה

כדי לקיים מצות ציצית כל היום, אנו רגילים ללכת בטלית קטן מתחת לבגדים (בדרך כלל), האם זו הדרך הנכונה להתחייב במצות ציצית בימינו?

תשובה

עם התפתחות טכניקת ייצור הבגדים השתנו הבגדים, ועימם עלו שאלות הלכתיות איך דרך יישום מצות ציצית. כך פותח בשו"ת תשב"ץ (ח"ב סי' מ) שאלה לגבי ברכת הטלית: "דע כי אם שמענת חלוק בין טלית לטלית אינו בין גדולה לקטנה אלא בין אם מכסה בה דרך עטיפה או דרך מלבוש. כי הלובשים אומרים שאין לברך להתעטף אלא כשמכסה בה דרך עטיפה ונוסח ברכה זו הוזכר בגמרא בפ' הרואה (ס' ע"ב) דאמר ר' התם כי מיכסא סדינא אומר בא"י אמ"ה אקב"ו להתעטף בציצית, ובודאי שזו אינה ראייה לחיובו כשלוש טלית לברך כן, לפי שכל ציציותיהן דרך עטיפה היו מכסים בהם כדמוכח בפ' לולב הגזול (מ"ב ע"א) קטן היודע להתעטף וכו' וכן בפרק במה מדליקין (כ"ה ע"ב) גבי ר' יהודה ותלמידיו וכמה ראיות יש בגמרא שמנהגן של רז"ל במלבושיהם הי' כמנהג ישמעאלים ולא כמנהג אדום"...

א. כתב בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' ד): "מורי רבינו מאיר זצ"ל, הורה לי לברך על טלית קטן שיש בו בית צואר ולובשין אותו. ואמר לי מורי שיש לברך עליו **להתלבש בציצית**, ורבינו אבא מארי כתב בקובץ שלו, וז"ל: והא דיש בני אדם שמקפידין על חלוקי

צמר, או על פשתן שתופרין אותם יחד מלפנים ומלאחריהם כדי שלא יהא בת ד' כנפים. אומר מורי אבי העזרי דאינן צריכים, **דכיון דדרך לבישה הוא, לא מיחייב בציצית, דלא מיחייב אלא דרך עיטוף.** תדע, דמדברכין להתעטף ולא מברכין ללבוש. ומזה הטעם אמר ר', דאינן יוצאין ידי חובה אותם בני אדם שעושין בית הצואר בסרבל שלנו, או בית הצואר כמו לחלוק דדרך לבישה הוא ולא עיטוף".

היינו, הר"ח אור"ז מלמד שמהר"ם מרוטנברג הורה לו לברך על טלית קטן 'להתלבש בציצית'. לעומתו הראב"ה והאור"ז תלמידו, סוברים שאין יוצאים י"ח בטלית שאין מתעטפים בה עיטוף על הבגדים (להלן יבואר מהו עיטוף). וכל בגד שיש לו בית צואר ולובשים אותו, אפילו יש לו ארבע כנפות אין חייב בציצית!

והבית יוסף (אור"ח סי' ז) הביא: "והרשב"א (שו"ת, ח"א סי' תלד) כתב ששאלוהו על מלבוש הנקרא גניל"א שחזותכין אותו מלפניו ומאחוריו ודומה שיש לו ארבע כנפים אם חייבת בציצית אם לאו, והשיב אין נקרא בגד של ארבע כנפים אלא בטליתות שכולם פתוחים והן יש להם ארבע כנפים, אבל הבגדים שתפורים ומחזורים למעלה כגון גניל"א או קוט"א אין זה כסות של ארבע כנפים וכך היו נוהגים בראשונה בכל מקומותינו להיות כנפי אותם המלבושים ארבעה ומעולם לא ראינו מי שחשש, ומן הטעם שאמרתי ואותן שאמרת שמחמירין להטיל להם ציציות אין אלו מן המחמירין אלא מן המתמיהין עכ"ל".

חבל נחלתו

[ורובו] וגדול יוצא בו עראי וכו' משמע שצריך שיהא עליו שם מלבוש ראוי לכסות לכל הפחות לקטן וסימן לדבר שאנו מברכין להתעטף בציצית וכן באבל עטיפת הראש, ולכך קורא רבי תגר על העושין בין בציצית בין בלא ציצית כי רפיא בידיה משום ספק מעשה להניח טלית בת ארבע כנפות בלא ציצית".

מתבאר מדברי המרדכי שהוא מסופק מה ראוי לנהוג בטלית קטן, מחד הוא עם ארבע כנפות מאידך אין בו כדי עיטוף.

ואולי ניתן להביא ראיה אף מדברי ר' עובדיה מברטנורא (שבת פט"ז מ"ד) שבין שמונה עשר בגדים שמותר להציל בשבת מן הדליקה כלל: "וטלית קטן שמכסה בו ראשו וכתפיו". ונראה שאין כוונתו לשיעור גודל הבגד אלא לתיאור הבגד גופו.

מכל הסיבות הנ"ל נראה כי פוסקים אלו שוללים לבישת טלית קטן כפי שאנו לובשים על-מנת להטיל בה ציצית.

ב. אמנם הרא"ש (הלכות קטנות, הל' ציצית סי' כ) כתב: "ומכאן יש ראיה דאדם שהוא לבוש טלית קטן שהוא נושא כל היום וכשהוא מתפלל מתעטף (ס"א בטלית גדול) צריך לברך. **דחייב אדם לעשות ציצית בכל בגדים שלו שיש להם ד' כנפות** וכל חד וחד מצוה באפי נפשא היא אבל אם מתעטף בהם בזה אחר זה בלא הפסק מברך ברכה אחת על שתיהם". ודעתו ברורה שצריכים להטיל ציצית בכל בגד בן ארבע כנפות.

וכן מביא הב"י (סי' ח): "ובנמוקי יוסף (דף פ"ו) (ציצית יא): כתוב לסתור טענות אלו שמה שמברכין להתעטף אפשר שהוא לפי מנהגם **אבל משורת הדין כל כסות של ארבע כנפות חייבת בציצית ויוצא בו ממצות ציצית** אע"פ שאין בו לא כיסוי ולא עיטוף דרחמנא

היינו, טלית שחייבת בציצית היא רק טלית פתוחה שמתעטפים בה ולא בגד תפור עם בית צואר.

דעה דומה מטעם שונה מביא העיטור (הל' ציצית עה ע"א, ודעה זו הובאה גם בס' הפרדס לר"א נביו): "והרב קרובנו חלקו עם שבע כתות הצדיקים אמר בשם הרב בן מרן לוי בכתב ששגר לאדוני הרב אבא מארי ז"ל **שאלו המכסין בטליתות תחת המקטורין אין עושין מצות ציצת מאשר תכסה בה ומיהו** (אצ"ל ומיהו) דמלאכא דא"ל ציצת מה תהא עליהן, ואי ס"ד דאית ביה מצוה לכסי בה תחת טרבלא ולדעתיהו דלא עביד מצוה מן המובחר **והמקיים אותה צריך להתכסות על כל מלבושיו ועטיפתו כעטיפתו ישמעאלים שיהיה עטיפה גמורה**".

מתבאר מדברי קרובו של בעל העיטור שהפגם בלבישת ציצית תחת הבגדים הוא משום שמצוה בהתעטפות על כל הבגדים ולא מתחתם. וע"כ בתחילה כותב שלא יצא י"ח ובהמשך שאין זו מצוה מן המובחר.

וכן הביא בס' "כליל תכלת" מפירוש ר' יהודה ב"ר יקר לתפילות (הערות עמ' קנד). ובספר האגור (הל' ציצית סי' כו): "כתב רבינו שמשון וז"ל טליתות שעושין באשכנז והם כמין לבוש ויש להם בית-הצואר וחציו מלפניו וחציו מלאחוריו אין זה מן המובחר. דלא מקרי אשר תכסה בה. ור"י קורא תגר על העושין כן בין בציצית בין בלא ציצית כי רפי בידיה מרדכי קטן".

וכן הביא הבית יוסף (או"ח סי' ח) משמו: "וכתוב במרדכי (ה"ק סי' תתקמג) דהני טליתות קטנים שלנו אינם מן המובחר דלא מיקרי אשר תכסה בה, ואף ראשו משמע קצת שצריך לכסות מדבעינן בפרק התכלת (מנחות מ:): שיעור טלית שהקטן מתעטף בו ראשו

סימן א — טלית קטן ודרך מצותה

מה). הוא שאל: "טלית קטן היאך מתקנים אותו, אם כבית הצואר שהוא חצי הטלית מלפניו, וחצי מלאחוריו, או אם תולה כל הטלית ברצועה בצוארו מאחוריו? וגם, היאך יעשה בברכה טלית קטן כשלוש בכל בקר? תשובה: יראה דצריכים אנו לדקדק ולעשות, כדי לצאת ידי כל הדיעות, כמו שאבאר. אחד מן הגדולים העתיק מתשובה הר"ח א"ז דכתב וז"ל: מהר"ם הורה לברך על ט"ק שיש לו בית הצואר ולובשים אותו ואמר מורי שיש לברך להתלבש, ואבא מורי כתב, דחלוקים א"צ לתפור, שלא יהיו בת ד' כנפים, דלא מחייב דרך לבישה אלא דרך עיטוף, מדברכין להתעטף. מטעם זה אמר, דאין יוצאין י"ח, כשעושין בית הצואר כמו לסרבב או לחלוק, דדרך לבישה היא, ולא עיטוף עכ"ל. ומהך דא"ז ראיתי כמה ת"ח נהגו לתלות ט"ק ברצועה בצואר, ומונח כל הטלית מאחוריהם למעלה בכתפיים, רק ב' ציציות העליונות נכפלו לפניהם על החזה. ולדעתם בדרך זה, חשיב עיטוף ולא לבוש". היינו, מחשש לדעת האו"ז ושיטתו היו שנהגו לתלות את הטלית מאחור ורצועה סביב הראש מנעה מהטלית ליפול ושתי ציציות היו תלויות מלפנים.

ממשיך תרוה"ד: "אבל אחד מהגדולים שהיה זהיר מאד במצות ציצית, וכן תלמידיו הגדולים אחוריו, וכן כמה ת"ח אחוריו, נהגו בטלית שיש לו בית צואר. אמנם לא ידענו שפיר אם ברכו להתלבש בציצית, או על מצות ציצית; ונראה דלתלות הטלית ברצועה כמבואר לעיל, לאו שפיר דמי, דבאותו דרך נמי לאו עיטוף מיקרי, דעיטוף בכל דוכתין משמע עטיפת הראש, ובימיהם היו רגילים בכסות המכסה הראש והגוף, כדאמר טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו, וגדול יוצא

(בגדיכם) [בגדיהם] (במדבר טו לח) וכסותך (דברים כב יב) קאמר, וכל מלבוש וכסות במשמע ואי משום אשר תכסה בה הוא לאו לכיסוי הגוף או עטיפת הראש אתא אלא (מנחות מג.) לרבות כסות סומא או בעלת חמש והרי אמרו (שם מ:) טלית שהקטן מתכסה בה וגדול יוצא בה עראי שהיא חייבת ומסתמא אין בה לגדול כדי עטיפת הראש וכיסוי רוב גופו אלא ודאי כדאמרן. **וכן פשוט המנהג בכל ישראל לעשות טליתות קטנים שלובשין שלא מיעטו (שם מג.) מוראיתם אותו (במדבר טו לט) אלא כסות לילה או כסות סומא ולא כסות שתחת המקטורין וכן פסק הרב בעל הלכות ז"ל ואין להרהר בזה עכ"ל וכן הסכים בעל העיטור".**

עוד כתב שם הב"י: "ומהר"י קולין כתב בסימן קמ"ט שאין לסמוך על מה שכתב הר"ח (=או"ז) בשם אביו דלא מחייב דרך לבישה אלא דרך עיטוף שכבר נהגו כל ישראל לברך על אותן טליתות של ארבע כנפות עשויות כעין גרוטיא, וגם האגור כתב בשם מהר"י מולין על תואר צורת טלית קטן לא ראיתי נוהגין לעשות בו לולאות אלא כמנהגינו בבית הצואר, וכן נהגו גדולי ארצנו ולא חשו על אור זרוע".

וכן כתב הב"י בסי' י: "ואין לומר שאנו סוברים כאביו של אור זרוע שכתבתי בסימן ח' (ט. ד"ה ודרך) דלא מיחייב דרך לבישה אלא דרך עיטוף שכבר כתבתי שם בשם מהר"ק שאין לסמוך על זה כלל, **ועוד דא"כ לא מצאנו ידנו ורגלנו בבית המדרש שאנו לובשים טלית קטן ומברכין עליו אנ"פ שאין אנו מתעטפין בו והיאך נפטור הגלימות מציצית מטעם שאנו לובשים אותם דרך לבישה ולא דרך עיטוף".**

ג. בירור גדול בנושא בתרומת הדשן (סי'

חבל נחלתו

מצות עטיפה בציציות שלנו יקח הציציות בשעת הברכה וישים אותו על ראשו רחבו לקומתו ובוה יצא קצת ידי חובתו".

ד. רבינו יונה בספר היראה כתב: "וצריך להתעטף מעומד, ואותו טלית קטן טוב שיהיה כעין **טרבל** כי אין בזה פקפוק".

ונראה שלדבריו טלית קטנה עדיפה בבגד סגור בחלקו. ונראה טעמו משום שזהו בגד וטלית קטן שלנו אינו בגד שניתן להתעטף בו בקביעות, ואף לא בגד רגיל בלבישה כגון חולצה, וע"כ מלכתחילה ראוי שהבגד יהיה לא רק לשם מצות ציצית אלא בגד ללבישה.

והבית יוסף (סי' י) הביא: "כתב מהרי"ק בשרוש קמ"ט שגם הרשב"א לא פטר אלא דוקא בשרוב הבגד סתום ומיעוטו פתוח למטה וכדברי רבא דאזיל בתר עיקר הבגד בהיא של עור וכנפיה של בגד, אבל אם רובו פתוח ומיעוטו סתום חייב בציצית לדברי הכל, ומשום הכי כתב הרשב"א כגון גוניל"א וקוט"א לומר דדוקא בכגון הני שהרוב סתום הוא דפטר ובהכי הרשב"א ורבינו שמחה מסכימים לדעת אחת. ואם חצי הבגד סתום וחציו פתוח נראה לי דמטילין אותו לחומרא וחייב בציצית ואין יוצאין בו בשבת". לדבריו צריך להטיל בכל בגד בן ד' כנפות ציצית. אולם אם רובו סגור ומיעוטו פתוח הוא פטור.

עוד הביא שם: "כתב מהרי"ק בשרוש קמ"ט על דבר הקאפ"ה שהיא פתוחה בענין שיש לה ארבע כנפות שאם יקבעו בה אשטרינג"א (=חגורה או חיבור אחר) לעשותה כסתומה כדי לפוטרה מציצית שאינו מועיל תיקון זה אם לא תהיה קבועה מחצי ארכה ולמטה לכל הפחות וגם שתהיה קבועה למטה מהחגור למען יהיה הרוב הסתום רוב הנראה

בו עראי, חייב בציצית, ולכך תיקנו לברך להתעטף בציצית, אבל כסות שאינו מכסה הראש, לעולם אין לברך עליו להתעטף. ולדין דכל כסות שלנו רק לכסות הגוף, אין נראה כלל שיפטור בה מציצית, דעיטוף לא כתיבה ולא רמיזה בדאורייתא".

היינו, תרוה"ד חולק על שתי הדרכים. ראשית, הוא סובר כמוש"כ הרא"ש שכל בגד בן ארבע כנפות חייב בציצית אפילו שאינו דרך עיטוף. ועוד, שדרך טלית הטלית על הגב אף היא אינה דרך עיטוף, מפני שאין בה עיטוף הראש.

והוא ממשיך: "ומ"מ, לא הפליג אדברי א"ו קאתינא, אלא נראה דבעינן למעבד בדרך דנפקין ביה, גם ידי א"ו, והנהוג בטלית שיש לו בית הצואר, יעשנו קצת גדול, שיוכל לכסות ראשו ורובו מאחוריו, בשעת ברכה יעטפנו על ראשו ויפשיטנו לאחוריו, ויעמוד כך מעוטף לפחות כדי הילוך ד' אמות, ואח"כ ימשכנו מעל ראשו לפניו, שיהא נתלה בצוארו בבית הצואר של הטלית, וכה"ג מברך שפיר להתעטף, שהרי נתעטף בו, ואם היה רוצה להפשיטנו לגמרי לאחור ששהה או שהלך בו ד' אמות היה רשאי. וא"ת, לפי דעת א"ו אין שום מצוה במה שהוא לבוש בציצית כשהוא בצוארו? י"ל, דאין קפידא כ"כ, רק על תחילת חיוב המצוה, ולא על שיהיה המצוה..."

עולה מדבריו שכדי לצאת י"ח גם עפ"י הא"ז הוא מציע שלפני הלבישה יתעטף בטלית קטן ואח"כ ימשיך בלבישה כדרכו. וכן כתב הב"י (סי' ח): "ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל כתב ג"כ להעמיד דהני טליתות קטנים אף על פי שאין בהן עיטוף שפיר נפקין בהו ידי חובת ציצית ובסוף דבריו כתב והרוצה לדקדק במצוה ולקיים

סימן א — טלית קטן ודרך מצותה

מקופל עם ב' ציצית יורד לפניו מימין וקצה השני עם ב' ציצית יורד משמאל..."

נראה דאין יוצאין בכה"ג ידי מצות ציצית וגוערין בהן משום דאין זה עטיפה כלל ובטלית בעינן עטיפה גמורה כשמואל דאמר בפרק אלו מגלחין כל העטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה. ונהי דבעל העיטור כתב דלא בעינן גבי ציצית כעטיפת ישמעאלים. מ"מ בעי שיתעטף כדרך שבני אדם מתכסין בכסותן. וכמו שכתב כל זה בטור אר"ח בסי' ח'. גם הרב ב"י ז"ל כתב ג"כ בשם שאר רבוותא. אבל כשהוא מקופל לכו"ע לאו עיטוף הוא כלל. ועוד ראה בסוף פ' חבית דאמר ר' יוחנן היוצא בטלית מקופלת מונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת. עוד אמרינן התם אמר עולא אסור לעשות מרזב בשבת אמר רב פפא נקוט האי כללא בידך כל אדעתא דלכנופי אסור כל להתנאות שרי. ורבו הפירושים בזה כאשר הביא הרב ב"י ז"ל בטור אר"ח בסימן ש"א. ולכל הפירושים משמע היוצא בשבת בטלית מקופל ממש חייב חטאת דלאו דרך מלבוש הוא כלל. והו"ד בפוסקים (שערי תשובה סי' ח' ס"ק א).

ו. שיעור טלית קטן הנהוג בימינו אף הוא שרוי בספק. בברכי יוסף (אר"ח סי' טז ס"א) הביא מבעל פרי הארץ (סימן א) ששיעור הטלית המינימלי אמה על אמה. וכ"כ הרב בית דוד סי' ח. ובשם מורו בעל שו"ת נחפה בכסף (סי' א) כתב שיש לשער בקטן בן ט' שנים שיכסה ראשו ורובו מאחוריו בין באורך בין ברוחב. וסיים שירא שמים יחמיר כדעת א"ז ותה"ד סי' מ"ה.

עוד הביא מהרדב"ז בתשובה (ב' אלפים קו) שהביא שיש בכך מחלוקת הטור כתב בן ט' שנים, והרמב"ם (פ"ג ה"א) כתב המהלך

לעניים דאם לא כן יאסר משום מראית העין".

ה. לגבי דרך העטיפה כתב בספר העיטור (הל' ציצית עה ע"א): "על עטיפתה בחזקת טלית של חכם צריך שיהיה חלוקו נראה מתחתיו טפח ודרך העטיפה רחבה לקומת האיש ומחזור שתי ציצת לפניו ושתיים לאחוריו כדי שיהיה מוקף במצות ויכסה בו ראשו שלא יעמוד בגלוי הראש. ורבותינו הגאונים כתבו ועטיפתו כעטיפת ישמעאלים עטיפה גמורה. ומסתברא לן דעטיפת ישמעאלים לא הוזכרו אלא גבי אבילות דא"ש קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע, וכל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה, מחזיר ר"נ עד גבי דדיקנא. ובירושלמי צריך לכסות את פיו, ובבלי מה עדשה אין לו פה אף אבל אין לו פה, והתם הוא דכתיב לא תעטה על שפם מכלל דכ"ע מחייבו ובמצורע כתוב ועל שפם יעטה ובמנודה מבעי' לן, אבל כ"ע לא מחייבי בעטיפת הראש כלל דא"כ יכסה את פיו".

ומביא העיטור ראיות לכך שרק אבלים צריכים בעיטוף כעטיפת ישמעאלים בטליתם, אבל שאר בני"א המתעטפים בציצית אי"צ להתעטף.

וכך תימצת זאת בספר האגור (הל' ציצית סי' ה): "הגאונים כתבו שהטלית תהיה גדולה שיכול להתעטף דוגמת עטיפת ישמעאלים. ובעל העיטור כתב שא"צ רק כדי לכסות קומת הראש".

וע"ע בשו"ת רדב"ז (ח"ג סי' תקעא) בענין ההתעטפות.

וכן בשו"ת משאת בנימין (סי' מח): "זמה שנוהגין עוברי דרכים שמניחים הטליתות כשהוא מקופל ומשלשלין אותו סביב הצואר על כתפיהן בענין שקצה האחד כשהוא

חבל נחלתו

אם יש בו כדי לכסות ראשו ורובו של קטן והסכימו האחרונים להחמיר שלא לברך על ט"ק אף שיש בו כדי ראשו ורובו ש"ק אם הגדול מתבייש לצאת בו באקראי לשוק דאף שהוא יוצא בטלה דעתו אצל כל אדם. ובענין שיעור ראשו ורובו כתב בספר פרי הארץ בשם ספר ד"ח ששיעורו ג' ריבועי אמה באורך וחצי אמה ברוחב וכתב ע"ז המחצית השקל והארה"ח שאין סמך לזה מן הש"ס ובפרט במה שכתב חצי אמה ברוחב. **ומנהג אנשי מעשה לדקדק שיהיה בו אמה מלפניו ואמה מלאחריו ונקב בית הצואר אין עולה למנין ובט"ק כזה יצא מן הספיקות ויכול לברך עליו ועכ"פ לא יפחות מג' ריבועי אמה באורך לכל צד דאל"ה יש בו חשש ברכה לבטלה, כי כתבו האחרונים שמדדו ונמצא ששיעור ראשו ורובו של קטן הוא אמה וחצי ועיין בבה"ל. ומה שנוהגין האשכנזים שלוקחין חתיכת בגד קטן אחד מלפניו ואחד מלאחריו ותופרין בהם רצועות ועושין בהם ציצית אין יוצאין בזה כלל חובת ציצית ומלבד שמבטלין מצות ציצית מברכין ברכה לבטלה בכל יום ועוברים על לא תשא גם אסור לצאת בו בשבת וכמבואר בסימן י' וי"ג ע"ש. ועכ"פ העושין כן לא יברכו עליהן אלא יברכו בבוקר על ט"ג ובזה ילכו כל היום כיון שמכונים עכ"פ בזה שלא לבטל מצות ציצית כל היום אבל כל ירא שמים לא יסמוך ע"ז כלל אלא יעשה בגד ממש כל מדינה לפני מנהגו..."**

אולם בערוה"ש (סי' טז ס"ה) לאחר שהביא בסעיף ד את הדעות שאין לברך על טלית קטנה מאמה וחצי על שלשת רבעי האמה,

לבדו בשוק. והראב"ד קלסו. וקטן בן ה' שנים הולך לבדו בשוק, ואין צריך אחר לשומרו. ודן עוד מהו ראשו ורובו. אולם כל דיונים בטליות שלמות המשמשות לעיטוף הגוף והראש, אולם בטליות קטנות שיש בהן פתח לצואר ומשמשות ללבישה עדיין השאלה עומדת. השו"ע (או"ח סי' טז ס"א) פסק: "שיעור טלית שחייב בציצית, שיתכסה בה באורך וברוחב ראשו ורובו של קטן המתהלך לבדו בשוק ואינו צריך אחר לשומרו. הגה: ואז חייב בציצית. ודוקא כשהגדול לובשו פעמים עראי ויוצא בו לשוק (ב"י בשם בן חביב ובשם מהרי"ח).

המגן אברהם (סי' טז בהקדמה) כתב: "בתשובת רמ"א סימן ק"י¹ מפלפל היאך יוצאין בד' כנפות הקטנים מזה השיעור, ותורף דבריו דמוטב לילך בהם מלילך כל היום בלא ציצית, וכתב ד"מ סימן ט' ללמד העם שיברכו בבקר על טלית גדול ויפטר את הקטן וילכו בו כל היום, ומ"מ אם אפשר לאדם שיעשה גדול שהוא כשיעור מה טוב ומה נעים עכ"ל, וכתב מט"מ בשם מהרי"ל דיש לעשות הכתפים רחבים דלא ליתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ויבטל ליה". ובשערי תשובה הביא מהרב יעב"ץ שבטלית אין אומרים שאורא דהאי גיסא והאי גיסא מבטל.

המשנה ברורה (סימן טז ס"ק ד) באר: "לשוק – או לפתח ביתו ברוחב אבל אם הגדול מתבייש לצאת בו אפילו באקראי לשוק לא חשיב כסות אפילו אם לובשו בביתו, ויש חולקין בזה וס"ל דלא בעינן רק

1. לא מצאתי את תשובתו.

חבל נחלתו

שהוא כמו הסודר שבזמן הגמרא שהיה הילוכם בזה כידוע. ולכן מברכינן עלייהו להתעטף בציצית ובוה בעינן שיעור מפני שהוא על הבגדים, אבל טלית קטן שתחת הבגדים אי"צ שיעור כלל דאם רק יש בו ד' כנפות חייב בציצית"...

מתבאר מדעות הפוסקים כי לכתחילה ראוי ללבוש טלית קטן בשיעור אמה וחצי על אמה כאשר הכתפיים רחבים. אולם בדיעבד יוצאים י"ח אף בטלית קטנה בעלת רצועות לכתפיים וגודל פחות מהשיעור.

ושהיוצאים בהם בשבת כשקטנים מכך הוי כמשוי, ושצריך שהכתפיים יהיו רחבים הוסיף: "ולענ"ד כל חקירה זו בחנם והעולם מקיימים מצות ציצית בטליתות הקטנים דכבר בארנו בר"ס ח' מהנמק"י ומהריטב"א שיש מהראשונים שאמרו דציצית אינה אלא בבגד שמעטף הראש ורוב הגוף, ולפ"ז כל טליתות קטנות שלנו אינם חייבים בציצית, ונדחו דבריהם. ומן התורה כל בגד של ד' כנפות שנושא על גופו חייב בציצית ע"ש וכן דעת רבינו הב"י כן הוא כמ"ש שם. והא דבעינן עיטוף רוב הגוף זהו בטלית העליון

סימן ב

אכילה קודם קיום מצוה שמבטלה מאונס

וכך מסיק הרא"ש (שבת פ"א ס"י יח): "הא דקתני אם התחילו אין מפסיקין מיירי דוקא כשיש שהות ביום שיתפלל אחר שיגמור מלאכתו... והכי נמי אמר בהדיא במס' סוכה (דף לח ע"א) גבי מי שהיה בא בדרך ואין בידו לולב נוטלו על שולחנו, ופריך מהא דקתני מתניתין ואם התחילו אין מפסיקין, ומשני הא דאיכא שהות ביום הא דליכא שהות ביום. ואיירי נמי במתניתין אפילו התחילו באיסור"...

במסכת סוכה (לח ע"א) במשנה: "מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב ליטול – לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו. לא נטל שזורית – יטול בין הערבים, שכל היום כשר ללולב". ומבאר הרא"ש (סוכה פ"ג ס' כז): "ומסיק רב אשי דמתני' ביו"ט שני איירי מדקתני מי שבא בדרך, והא דמפסיק סעודתו ונטלו על שולחנו איירי כשאין לו שהות ביום אבל אם

שאלה

יהודי יוצא ברכבת בחו"ל קודם עה"ש (זריחה ב-0830 בבוקר ושקיעה בסביבות 1600) וע"כ אינו יכול להניח תפילין. תפילה הוא מתפלל ברכבת, אבל להניח תפילין הוא חושש בגלל האנטישמיות, וע"כ הוא מניח תפילין מאוחר ביום, האם מותר לו לאכול אחר תפילת שחרית וקודם הנחת תפילין?

תשובה

א. המקור לאיסור אכילה קודם קיום מצוה המוטלת עליו הוא בסוגיות בשבת ובסוכה. הסוגיה בשבת (ט ע"ב) עוסקת במשנה: "לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל, לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין. ואם התחילו – אין מפסיקין". וטעם האיסור הוא "שמא ישכח ולא יתפלל" (רש"י).